

Høringssvar NOU 2026:6 Den nye velferdskommunen

A-larm kjenner seg i stor grad igjen i utvalgets beskrivelse av utfordringsbildet og støtter retningen som anbefales, med vekt på forebygging, samskaping, medborgerskap, innovasjon og langsiktighet. Vi støtter også utvalgets grunnleggende premisser om at velferdstjenestene fortsatt skal være forankret i det offentlige, samtidig som velferd skapes i fellesskap mellom innbyggere, sivilsamfunn, utdanningsinstitusjoner, forskning, næringsliv og offentlige myndigheter.

A-larms målgruppe befinner seg ofte i skjæringspunktet mellom helse- og rustjenester, NAV, bolig, arbeid og sivilsamfunn. Vi deler derfor utvalgets forståelse av at komplekse samfunnsutfordringer ikke kan løses innenfor én sektor, og at utfordringen ikke nødvendigvis er mangel på lovverk eller krav om samarbeid, men hvordan systemene faktisk fungerer sammen i praksis.

Forebygging, trygghet og mulighet til å delta

A-larm støtter utvalgets sterke vektlegging av helsefremmende og forebyggende arbeid og analysen av at forebygging underprioriteres når ressurser styres mot å løse akutte behov. Utvalget viser samtidig til forskning som dokumenterer betydelige samfunnsøkonomiske gevinster av forebygging og rehabilitering.

Vi støtter i denne sammenheng utvalgets vektlegging av behovet for bedre å synliggjøre verdien av forebyggende investeringer og forstå hvordan tiltak og systemer virker sammen. Lillehammer kommunes innspill om et prososialt regnskap er et godt eksempel på behovet for en mer helhetlig og langsiktig vurdering av hva forebyggende innsats faktisk gir tilbake. Fra et brukerperspektiv er det viktig at slike vurderinger ikke begrenses til redusert tjenestebruk eller direkte økonomiske besparelser. Gevinster som bedre livskvalitet, stabilitet, sosial tilhørighet, selvstendighet og deltakelse har stor verdi for den enkelte, samtidig som de kan forebygge senere hjelpebehov og dermed også gi samfunnsøkonomiske gevinster.

Skadereduserende tiltak, trygg bolig, ernæring, økonomisk trygghet, sosial tilhørighet og tilgjengelige helse- og rustjenester kan forebygge skade og bidra til bedre livskvalitet også for mennesker som fortsatt bruker rusmidler.

A-larm støtter utvalgets nyanserte forståelse av utenforskap og at veien inn i arbeid ikke er lik for alle. Trygg personlig økonomi, bolig og nødvendig helsehjelp må være på plass før eventuelle arbeidsrettede aktivitetstiltak er hensiktsmessige. Deltakelse må kunne bygges gradvis, og det må være økonomisk og administrativt trygt å prøve seg i aktivitet eller arbeid, og deltidsarbeid må være en reell mulighet.

Samtidig vil A-larm understreke at medborgerskap er større enn arbeidsdeltakelse. Tilhørighet, innflytelse, fellesskap og muligheten til å bidra har verdi også når ordinært arbeid ikke er mulig. Arbeidsinkludering handler heller ikke bare om å gjøre den enkelte klar for arbeidslivet. Utvalget viser selv til at arbeidsgiveres krav til blant annet produktivitet, fleksibilitet og sosiale ferdigheter kan være en flaskehals for inkludering. For mennesker med rusbakgrunn kommer stigma i tillegg. Et inkluderende samfunn krever derfor også et arbeidsliv som er i stand til å romme større variasjon.

Bolig må forstås i den samme helheten. A-larm støtter utvalgets forståelse av bolig som en helsefremmende og forebyggende ressurs. Riksrevisjonens undersøkelse av tjenester til personer med samtidige rusmiddellidelser og psykiske lidelser viser samtidig store utfordringer med tilgang til egnede boliger for denne gruppen. Utvalgets ambisjon om helsefremmende boformer må derfor også omfatte mennesker som står lengst fra det ordinære boligmarkedet. For noen handler det ikke bare om å få en bolig, men om tilgang til oppfølging, fellesskap og tjenester som gjør det mulig å mestre og beholde boligen.

Brukerstyring, samskaping og erfaringskompetanse

A-larm støtter utvalgets vektlegging av samskaping og medvirkning. Samtidig vet vi at samskaping ofte favoriserer ressurssterke grupper, når samskaping *egentlig* er ment å være en prosess hvor makt deles. Vi vil derfor særlig framheve betydningen av brukerstyring. På rusfeltet finnes en lang tradisjon for at tiltak og fellesskap utvikles av mennesker som selv kjenner behovene. Dette er en ressurs for framtidens velferdskommune. Sivilsamfunnet og mennesker med egenerfaring er ikke bare samarbeidspartnere i offentlig tjenesteutvikling, men kan selv være drivere av innovasjon. Det offentlige må derfor ha evne til å gjenkjenne, anerkjenne og støtte gode initiativer som vokser fram fra reelle behov.

Dette gjelder også kunnskapsutviklingen. A-larm støtter utvalgets vektlegging av praksisnær forskning, medforskning og samskaping. For A-larm er forskningsbasert kunnskap, fagkompetanse og erfaringskompetanse likeverdige kunnskapskilder. Brukere og pårørende skal derfor ikke sees som mottakere av tjenester eller objekter for forskning - vi skal delta i å definere hvilke behov som skal møtes og fremtidige evalueringer.

I denne sammenhengen vil A-larm også framheve verdien av bruker- og pårørendemedvirkere og erfaringskonsulenter. Disse tilfører tjenestene en særskilt kompetanse som kan bidra til bedre forståelse av brukernes situasjon, mer treffsikre tjenester og bedre sammenheng mellom brukernes erfaringer og tjenestenes vurderinger. Denne kompetansen må ikke bli et tilleggselement, men gis reelt handlingsrom og betydning for utvikling, vurderinger og oppfølging i tjenestene.

Fra gode initiativer til varige løsninger

A-larm støtter utvalgets vektlegging av langsiktighet, fleksibilitet og praksisnær forvaltning. På rusfeltet ser vi ofte gode tiltak og innovasjoner vokse fram som svar på behov identifisert av brukere og pårørende. Utfordringen er ofte ikke å utvikle gode piloter, men å gi gode løsninger tid og rammer til å modnes, evalueres, implementeres og videreutvikles.

De samme prinsippene bør gjelde det offentliges samarbeid med bruker- og pårørendeorganisasjoner, frivilligheten og andre ideelle aktører. Skal sivilsamfunnet kunne være en langsiktig og verdsetter samarbeidspartner i utviklingen av velferdstjenestene, må også finansieringen være tilstrekkelig forutsigbar. Langsiktige tilskuddsordninger gir organisasjonene bedre mulighet til å bygge kompetanse, utvikle og videreføre gode tilbud og bruke ressursene på formålet framfor stadig nye søknadsprosesser. Kortsiktige prosjektmidler og omfattende søknads- og rapporteringsprosesser kan på sin side binde betydelige ressurser. Også anbudsprosesser kan utfordre langsiktighet og kontinuitet når tjenester og tiltak må konkurranseutsettes med jevne mellomrom. På rusfeltet, hvor relasjoner, tillit og kontinuitet er avgjørende for at et tilbud skal fungere, er det særlig viktig at anskaffelser og finansieringsmodeller ikke motvirker de langsiktige perspektivene utvalget selv etterlyser. A-larm understreker samtidig behovet for kvalitet, åpenhet og ansvarlig forvaltning av offentlige midler. Målet bør derfor ikke være fravær av dokumentasjon og kontroll, men forholdsmessige krav og mer langsiktige og forutsigbare rammer.

Pårørende

A-larm støtter utvalgets grundige drøfting av pårørendes situasjon og anbefalingene om bedre støtte og avlastning, herunder å utrede betydelig utvidede lønnede permisjonsrettigheter. Samtidig vil fremheve viktigheten av at det offentlig oppfyller sitt ansvar, og ikke skyver ansvaret over på pårørende i en allerede belastende livssituasjon.

På rusfeltet kan pårørenderollen være særlig langvarig og uforutsigbar. Den kan innebære kontinuerlig beredskap og bekymring, praktiske oppgaver og økonomiske belastninger, også i perioder hvor den pårørende utad står i ordinært arbeid og hverdagsliv. Samtidig identifiserer ikke alle seg som «pårørende», og ikke alle kjenner til hvilke tilbud eller rettigheter som finnes. Når nye støtteordninger utvikles, må det derfor også legges vekt på at de er enkle å finne fram til og reelt tilgjengelige for dem som trenger dem.

Avslutning

A-larm opplever utvalgets vektlegging av forebygging, helhet, samskaping, medborgerskap, langsiktighet og praksisnær kunnskapsutvikling samsvarer godt med erfaringene fra rusfeltet.

For A-larm henger disse perspektivene tett sammen. Skal framtidens velferdstjenester møte komplekse behov bedre, må de ta utgangspunkt i hele menneskets liv framfor sektorgrenser. Grunnleggende trygghet må gi mennesker reell mulighet til deltakelse. Forebygging må verdsettes før problemene blir akutte. Mennesker med egenerfaring skal ha reell innflytelse på hvordan tjenester, kunnskap og løsninger utvikles.

A-larm ser fram til å bidra med bruker- og pårørendekompetanse i det videre arbeidet med den nye velferdskommunen.